

Tajomstvo súsošia z pohľadu humanitnej vedy a kristológie

Sergej O. Prokofiev

Keďže socha je predstaviteľom ľudstva, jej obzvlášť dôležitým aspektom je náuka o človeku, ktorá je spojená s najhlbšími tajomstvami antropozofickej kristológie. Človek môže prežívať rôzne motívy sochy ako vyjadrenie trojčlennej ľudskej bytosti a tiež ako zjavenie oboch ciest, medzi ktorými sa teraz ľudstvo musí slobodne rozhodnúť, a tým určiť ďalší smer vývoja Zeme. V záujme lepšieho pochopenia významu takéhoto rozhodnutia je potrebné zohľadniť nasledujúce skutočnosti. Jedným z najväčších duchovno-vedeckých objavov Rudolfa Steinera je nepochybne tripartitná povaha ľudského tela, ktorú prvýkrát publikoval v roku 1917 v prílohách knihy "O tajomstvách duše" (GA 21). Ide o tri telesné systémy, ktoré sú distribuované po celom ľudskom tele a majú zodpovedajúce centrá v systéme hlavy, srdca a končatín.

Rudolf Steiner v prednáške z 28. novembra 1919 (GA 194) opisuje, ako v dnešnom človeku pôsobia luciferskí duchovia predovšetkým v oblasti hlavy, zatiaľ čo ahrimanskí duchovia na druhej strane pôsobia v oblasti končatín a metabolizmu: "Keď človek stojí na svete, Lucifer a Ahriman pôsobia v jeho hlave v jeho sfére metabolizmu a vo sfére končatín." V oboch prípadoch sa tento skutok vzťahuje aj na Michaelovu službu v duchovnom svete. Pretože to bol on, kto na začiatku ľudského vývoja (v lemurskom veku) zostúpil luciferiských duchov z vyšších sfér do oblasti Zeme, aby mohli viesť ľudstvo. "Je to Michal, kto poslal svojich protivníkov k ľuďom, aby ľudstvo prijatím týchto protivníkov, týchto luciferských prvkov, mohlo neskôr znovu získať rozum" (GA 194, 22.11.1919).

V druhej polovici 19. storočia urobil Michal to isté s určitými zástupmi ahrimanských duchov (dokonca aj s Ahrimanom, ktoré Rudolf Steiner označuje ako duchov temnoty. Aj oni boli Michalom zrazení z duchovného sveta do sveta ľudí, kde sa konečne pevne usadili v ľudskom metabolickom systéme a v systéme členov. Na základe tejto konštitúcie svojho pozemského organizmu sú ľudia na oboch stranách vystavení neustálemu dvojitému pokušeniu: od Lucifera zhora, z oblasti hlavy a od Ahrimana zdola, z hlbín metabolického systému a končatín. Pretože v ľudskom organizme sú sily podzemia spojené hlavne so systémom metabolizmu.

V plastickej skupine túto skutočnosť naznačuje Luciferova aktivita v hornej oblasti a Ahrimanova aktivita v podzemnej oblasti. To, o čo sa obaja protivníci v našej dobe spoločne usilujú, je zobrazené v ľavom bočnom motíve sochy: ich spojenie v strednej oblasti ľudského tela, ktorá patrí k rytmickej činnosti srdca a pľúc. Lucifer a Ahriman tak chcú ovládnuť každý svojím vlastným spôsobom, oblasť ľudského srdca, aby si navzájom "podali ruky", ako je znázornené na ľavom motíve sochy. Ale v tejto sfére človeka je zakotvené jeho Ja, ktorého sa majú zmocniť, ako dúfajú obaja protivníci, protichodnými mocnosťami a vtiahnuť do "ôsmej sféry" alebo sféry zla.

Čo je to sféra zla? Skladá sa z imaginatívnej substancie starého mesiaca, ktorý je ilegálne zadržovaný luciferiskými duchmi, a z pozemskej substanciality preniknutej ahrimanskými mocnosťami. Z toho vznikla táto sféra ako "absolútne najhoršia vec v celom vesmíre" (GA 254, 18/10/1915), ako niečo, čo nepatrí ani starému Mesiacu, ani súčasnej Zemi, ale pozostáva zo "zhustených predstáv" (tamže), ktoré pôsobia ako "duchovia", to znamená, že sa zdajú byť fyzicky a zmyslovo vnímateľní ("zhustení") vo svojom duchovnom obsahu ("predstavy"). To tiež robí z tejto gule miesto, kde sa nachádza všetko, čo sa ukazuje ako neprijateľné pre súčasný vývoj Zeme. Je to úložisko všetkého odpadu, ktorý bude neskôr odložený vyššími mocnosťami, keď Zem prekročí Jupiter.

Keď sa evolúcia dostane tak ďaleko, luciferské a ahrimanské mocnosti sa vo svojom spoločnom úsilí pokúsia dostať celú evolúciu Zeme pod nadvládu tejto sféry: "V týchto zmysloch - Lucifera a Ahrimana nie je nič iné ako nechať ľudský vývoj v ôsmej sfére, aby nabral úplne iný smer" (GA254, 18.10.1915).

Lak stojí proti tejto sfére vytvorenej Luciferom a Ahrimanom a najmä proti duchom formy (elohim) ako právoplatným vodcom Zeme ako ôsmy vedľa správne progresívnych siedmich stupňov evolúcie, ktoré vedú od starého Saturnu k budúcemu Vulkánu.

"Lim, temné tajomstvo tejto ríše však ešte nie je úplne odhalené. Rudolf Steiner totiž zdôrazňuje, že tieto bytosti sa môžu stať bránou pre útok asurov na ľudstvo, ktorí sa objavujú všade tam, kde sa Lucifer a Ahriman spoja, čím pripravujú pôdu pre človeka, aby sa stal korisťou tejto tretej sily zla. A to, čo sa raz stane korisťou mocností Asurov, zostáva definitívne stratené pre ďalší rozvoj Zeme: "Čo prípadne asurským mocnostiam, je nenávratne stratené" (GA 107, 22.3.1909). Je to predovšetkým Ja človeka, ktoré sa asurovia snažia zničiť.

Proti tomu však má každý človek od tajomstva Golgoty možnosť slobodne a vedome prijať Krista do svojho srdca, aby Kristova moc, prítomná v srdci, ako sila lásky a rovnováhy v človeku, mohla odohnať protivníkov moci. A to je to, čo je znázornené v ústrednom motíve drevenej plastiky: Kristus prítomný v ľudskom srdci, v strednom, rytmickom systéme funguje tak, že Lucifer musí opustiť hlavu a Ahriman končatiny. Keď sa Lucifer vrhá do priepasti sveta so zlomenými krídlami, Ahriman je uväznený medzi zlatými žilami zemských hlbín.

Rudolf Steiner opisuje spojenie Krista so stredným systémom človeka nasledujúcimi slovami: "Ako v tejto strednej časti získa náš človek svoju vnútornú logiku, vnútornú múdrosť, schopnosť orientovať sa? Kristov impulz, ktorý prešiel do kultúry zeme skrze tajomstvo Golgoty. Existuje duchovno-vedecká anatómia, ktorá nám ukazuje, čo je kultúra hlavy [v ktorej pôsobí Lucifer], ktorá nám ukazuje, čo je kultúra metabolizmu [v ktorej pôsobí Ahriman], ktorá nám tiež ukazuje, aká je sféra organizácie, ktorá sa nachádza medzi týmito dvoma oblasťami a tým, čo potrebuje. Nášmu človeku prináleží preniknúť Kristovým impulzom" (GA 194, 28.11.1919).

Z toho vyplýva rozhodujúca otázka našej doby: Otvoria ľudia vedome a slobodne svoje srdcia Kristovmu impulzu, aby postupne zvíťazili nad protichodnými mocnosťami vo svojich hlavách a končatinách, alebo odmietnu Kristov impulz? Ak sa to stane, potom celá evolúcia Zeme bude pokračovať v smere znázornenom v motíve ľavej strany: Lucifer a Ahriman sa

spoja v oblasti srdca, a tak sa otvorí brána do priepasti ôsmej sféry, pretože sa to stane vždy, keď protichodné mocnosti spolupracujú.

Takto by bol človek v nebezpečenstve, že jeho duša zmizne aj v ôsmej sfére. "Lebo by bolo veľkou cenou, keby sa Luciferovi a Ahrimanovi podarilo odrezat' celú dušu, pretože tým by sa taká duša stratila v ôsmej sfére pre vývoj Zeme" (GA 254, 18.10.1915). A keďže Ja žije v duši počas pozemskej inkarnácie, potom by sa toto Ja stratilo aj v ôsmej sfére.

Tento vývoj však predovšetkým znamená, že Rudolf Steiner v tejto súvislosti veľmi často a podrobne hovorí o slobode, ktorá je na zemi priamo spojená so Ja a jeho ďalším vývojom: "Lucifer a Ahriman sa snažia vtiahnuť práve slobodnú vôľu človeka do svojej ôsmej sféry" (tamtiež). - Proti zničeniu tohto Ja, ku ktorému spoločná akcia Lucifera a Ahrimana otvára bránu - ako je znázornené na motíve ľavej strany - stojí predstaviteľ ľudstva, pred ktorým nepriateľské mocnosti utekajú. Takto môže vziať ľudské ja do svojej vyššej ochrany pred útokmi asurmi. Potom je v človeku prítomný sám Kristus, ako to vyjadrujú Pavlove slová: "Nie ja, ale Kristus vo mne", ktoré Rudolf Steiner aplikoval najprv na celú budovu a neskôr predovšetkým na súdošie.

Preto hovorí v Dornachu 20. septembra 1914 na pamiatku polozenia základného kameňa budovy rok predtým: "Ľudskému zdraviu môže prospieť aj to, aby sa človek pozrel na tieto formy [Goetheane], ako duch, ktorý sa spojil so zemou tajomstvom Golgoty, preteká našimi formami, uchopuje tieto formy, preniká Kristovým impulzom, aby duša bola preniknutá vedomím, ktoré je vyjadrené slovami, ktoré nemožno nikdy brať vážne: Nie ja, ale Kristus vo mne! V človeku, aj keď ešte nie je úplne dokončená, môže táto stavba konať aj podľa jeho vôle - môže dosiahnuť, aspoň v malej miere, to, o čo sa usiluje: n< vstúpiť dojem na ľudské duše, ktoré do nej vstupujú: nie je to moje a moje vlastné Ja, ktoré vstupuje do mojich očí v týchto vonkajších formách, ale sám Kristus tu chce hovoriť.

To, čo tu bolo povedané v súvislosti s celým Goetheanom, možno aplikovať o pol roka neskôr, keď Rudolf Steiner vytvoril prvý model sochy a busty Krista v životnej veľkosti z modelovacej hliny, na budúcu sochársku skupinu, v ktorej "je zhrnuté všetko, čo žije vo formách [budovy]" (GA 84, 9.4.1923). Rudolf Steiner to vyjadruje nasledujúcimi slovami: "Treba odmietnuť luciferský princíp na jednej strane a ahrimanský princíp na strane druhej, ale pevne sa držať toho, čo Pavol nazýva 'Nie ja, ale Kristus vo mne'¹ (GA 159, 18.5.1915). Tu slová "nie ja" alebo "nie moje vlastné Ja" v ľavom bočnom motíve sochy odkazujú na to, čo musí človek prekonať, ak chce vystúpiť do vyšších svetov, a "vo mne" odkazuje na protichodné sily bežiacie hore a dole, ktoré tak vytvárajú priestor v strednej časti, v priestore ľudského Ja, pre stálu prítomnosť Krista v človeku.

Citovaný výrok Rudolfa Steinera o vnútornom vzťahu sochárskej skupiny k Pavlovým slovám odhaľuje azda najhlbšie tajomstvo tohto najdôležitejšieho umeleckého diela. Ak si uvedomíme, že v prvom goetheovskom období sa zviditeľnila celá antropozofia a súdošie malo zároveň tvoriť duchovné centrum tejto stavby, ktoré malo umožniť súčasnému človeku nové, duchovné chápanie kresťanstva, potom môžeme s ezoterickou podstatou sochy priamo spojiť aj nasledujúce slová Rudolfa Steinera: "Patrí k vnútornému poslaniu

duchovného (antropozofického) svetového prúdu, aby človek bol pripravený a jeho duša dozrela na aby teraz stále viac a viac ľudí mohlo prijať obraz bytia Ja Ježiša Krista.

Ten, kto duchovne chápe kresťanstvo a prežíva ho na sebe! prispeje k tomu, že buď v tomto, alebo v nejakom neskoršom vtelení prijme do svojho Ja obraz Ja individuality Ježiša Krista"! (GA 109, 7.3.1909).

Tieto slová predniesol v Dornachu v roku 1909, štyri roky pred položením základného kameňa prvého Goetheana, a tam ho umelecky predviedol. Ich prvú časť možno aplikovať priamo na budovu ako antropozofické kolektívne dielo - a druhú priamo na súsošie súsošie, ktoré kladie podstatu nového, duchovného kresťanstva pred dnešného človeka a zároveň sprostredkúva jeho chápanie.

Tento smer už poukazuje na niektoré črty tejto sochy, o ktorých sme diskutovali v tejto práci. Rudolf Steiner hovorí o tajomstve obrazu Kristovho ja a pokračuje: "Ale potom, keď sú ľudia [prostredníctvom antropozofie] stále viac a viac pripravení vziať na seba Kristovo Ja, potom sa Kristovo ja bude čoraz viac vylievať do ľudských duší. Potom sa budú vyvíjať viac a viac smerom, kde stál ich veľký model, Ježiš Kristus. Až potom sa ľudia naučia chápať, akým veľkým vzorom je Ježiš Kristus pre ľudstvo" (GA 109,11; 4.1909).

Inými slovami: Človek, prijatím Kristovho Ja, bude žiť naplno to, čo sa hovorí aj v knihe "Tajná veda v náčrte"! Krista ako "veľkého pozemského vzoru pre ľudí" (Galat'anom 13:1, s. 295). A to je presne to, čo Rudolf Steiner hovorí o predstaviteľovi ľudstva: "V strede tejto skupiny bude postava ako, chcel by som povedať, predstaviteľ najvyššieho ľudstva, aké sa kedy mohlo vyvinúť na Zemi" (GA 159, 18. 5.1915).

Sám Rudolf Steiner tak vnímal túto ústrednú postavu sochy ako Kristovo ja, ktoré vnímal vlastným Ja ako obraz a potom ho premenil na umelecké dielo, aby sa teraz toto tajomstvo mohlo stať viditeľným pre všetkých ľudí. Odvtedy sa táto postava môže stať aj cestou pre tých, ktorí sa s ním vnútorne spájajú, ba dokonca sa s ním "identifikujú", aby sa pripravili na prijatie obrazu Kristovho ja. Ústrednou postavou tejto plastickej skupiny je totiž Kristus, ako ho Rudolf Steiner videl svojimi duchovnými očami, teda z obrazu vo svojom Ja. Preto hovorí Rudolf Steiner, v tej istej prednáške, že tí, ktorí sú inšpirovaní a preniknutí Kristovým Ja a ktorých opisuje ako kresťanov budúcnosti, uvidia v Kristovi niečo iné, tú istú celú jeho kozmickú silu a slávu: "Nielenže pochopia Krista, ktorý prešiel smrťou, ale pochopia aj víťazného Krista, ktorý vystupuje v duchovnom ohni, Krista Apokalypsy, ktorý bol ohlásený" (GA 109, 11. 4. 1909). A takú, nad nitou protikladu a cnosti víťazného Krista, vytvoril Rudolf Steiner v terajšej skupine, totiž "Kristus v duchovnom ohni, ako sa zjavil Pavlovi" (tamže). Preto Rudolf Steiner v tejto súvislosti zdôrazňuje, že ľudia, ktorí prijímú obraz Kristovho ja, sa potom "budú naďalej vyvíjať od saulovských ľudí k pavlovským a budú čoraz viac vidieť duchovný oheň" (tamtiež). Tomu zodpovedá aj už spomínaný odkaz Rudolfa Steinera na to, že socha je v priamej závislosti od Pavlových slov a vedie k ich realizácii v človeku. Na tejto ceste sa teda môže uskutočniť obraz Kristovho ja.